

PLAN VAN AANPAK IVO- VERKENNEND BOORONDERZOEK, VECHT HARDENBERG JUNNE

Provincie Overijssel

1 MAART 2017

Contactpersonen

**WOUTER YTSMA SENIOR
KNA-ARCHEOLOOG**

Arcadis Nederland B.V.

Postbus 63
9400 AB Assen
Nederland

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	4
2	ARCHEOLOGIE	6
3	GEPLANDE INGEPEN EN BIJBEHORENDE ARCHEOLOGISCHE MAATREGELEN	8
3.1	Ingrepen	8
3.2	Archeologisch onderzoek	8
3.3	Onderzoeksmethode	8
	BIJLAGE 1 BOORKAART RHEEZERMATEN	11
	BIJLAGE 2 BOORPUNTENKAART KARSHOEK / STEGEREN	12

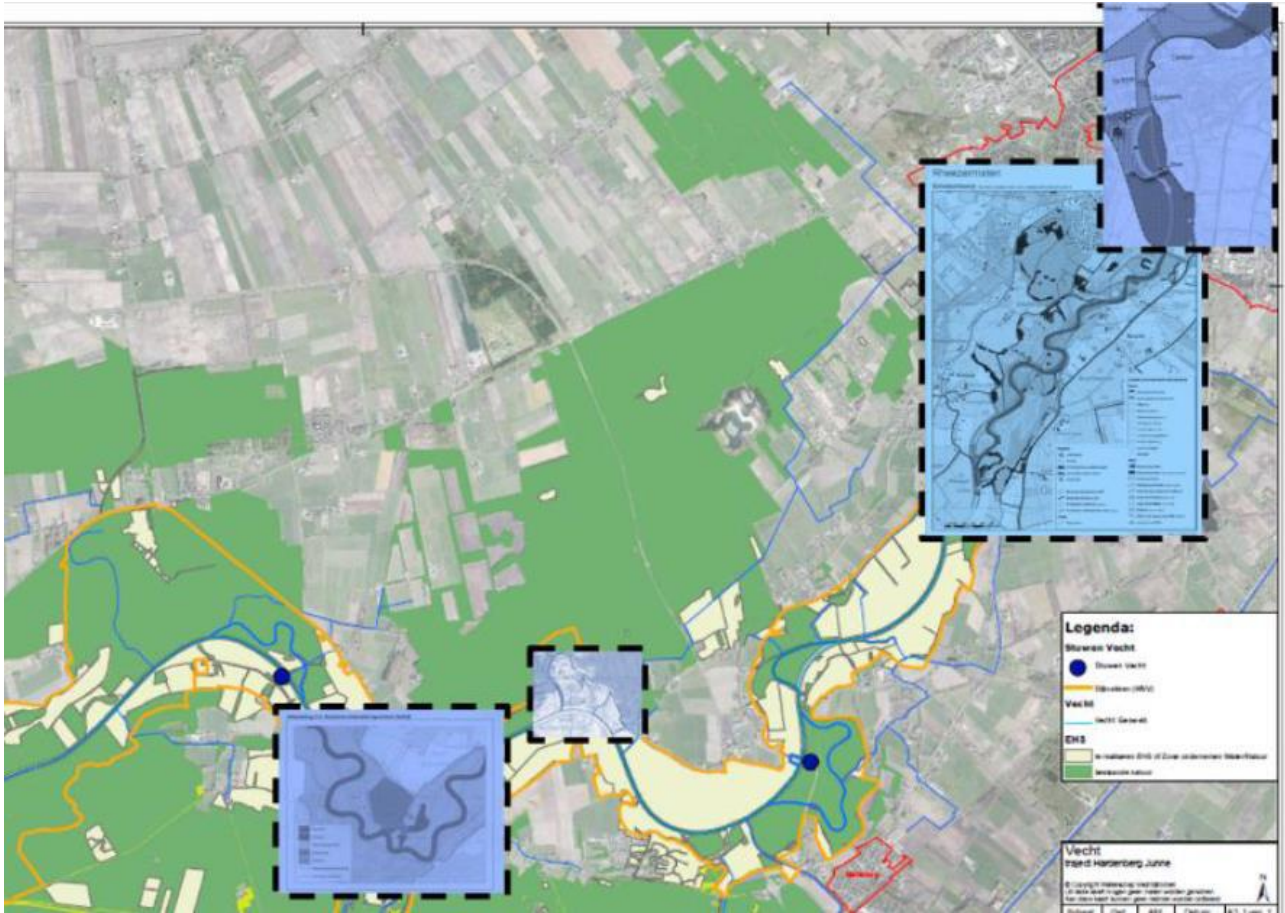
1 INLEIDING

In opdracht van Provincie Overijssel heeft Arcadis Nederland BV een archeologische quick scan uitgevoerd voor plangebied Hardenberg - Junne. Hierin is geadviseerd vervolgonderzoek uit te voeren daar waar bodemversturende werkzaamheden gaan plaats vinden. Dit Plan van Aanpak beschrijft de opzet en uitvoering van het veldwerk in de vorm van een verkennend booronderzoek.

Het hele tracé Hardenberg Junne heeft een totale lengte van ruim 16 km. Het winterbed tussen stuw Junne en stuw Hardenberg beslaat circa 1.100 ha (tussen kades en natuurlijke hoogtes). In de Vechtvisie is het de ambitie om tot een half natuurlijke rivier te komen waarbij rivierprocessen de vrije hand krijgen en het water de ruimte krijgt bij extreme situaties. Omdat grote delen in dit gebied zijn aangewezen voor natuur en gronden zijn verworven en/of worden verworven is het nu de tijd om de planvorming op te pakken en het ambitieniveau verder uit te werken tot een inrichtingsplan. Het gebied betreft de meanders van de Vecht en de aanliggende landen, voornamelijk in gebruik als grasland, met enkele bosschages. Binnen het 16 km lange tracé liggen de deelgebieden Rheezermaten, Karshoek en Stegeren. Zie afbeelding 1.

In onderhavig PvA zullen de deelgebieden Rheezermaten en Karshoek/Stegeren behandeld worden.

Objectgegevens onderzoek	Projectnaam
Arcadis Projectnummer	C01021.201008.0100
Projectnaam	Plan van Aanpak Vecht Junne - Hardenberg
Plaats	Junne
Gemeente	Hardenberg en Ommen
Provincie	Overijssel
Lengte tracé / Oppervlakte	16 km
Archeoregio	Overijssels Gelders zandgebied
Uitvoerder	Arcadis Nederland BV
Contactpersoon	Ingrid Benjamins Ingrid.benjamins@arcadis.com
Opdrachtgever	Provincie Overijssel
Bevoegd Gezag	Gemeente Hardenberg en Ommen Adviseur namens Bevoegd Gezag Marijke Nieuwenhuis
Uitvoeringsperiode onderzoek	Maart 2017
Beheerder en plaats documentatie	Arcadis Nederland BV, locatie Assen

Figuur 1. Plangebied met deelgebieden.

2 ARCHEOLOGIE

Het algemeen beeld van het projectgebied is dat het een gebied is met een rijke historie. Het heeft een lange bewoningsgeschiedenis vanaf de Prehistorie, door de Romeinse tijd, Middeleeuwen tot Nieuwe Tijd. Dit komt tot uiting in de vele vondsten/waarnemingen, de diverse AMK-terreinen en het voorkomen van de grote hoeveelheid terreinen met een hoge en middelhoge verwachting op archeologie. Daarnaast is ook nog een groot aantal terreinen van cultuurhistorische waarde in het projectgebied, evenals havezathen, plaggendecken en gemeentelijke/rijksmonumenten. Dit loopt uiteen van oude zandontginningen (leeuwendeel van de terreinen) tot buitenplaatsen.

De gemeenten Hardenberg en Ommen hebben beiden een archeologische beleidskaart waar op perceelniveau de archeologische verwachting is aangegeven. De archeologische verwachting is gekoppeld aan beleid ten aanzien van de omvang van de verstoring. Deze zijn hieronder vermeld:

Gemeente Ommen	
Soort terrein	Bijbehorend beleid
Beschermd archeologisch monument	deze terreinen zijn op grond van de Monumentenwet 1988 aangewezen als beschermd archeologisch monument. Bodemingrepen zijn hier verboden.
Archeologisch waardevol gebied	AMK-terreinen. In deze terreinen zijn in het verleden archeologische waarden vastgesteld. Voor ingrepen geldt hier een voorschrift aanlegvergunning
Archeologisch onderzoeksgebied	
- lage verwachting	In het buitengebied geldt dat voor ingrepen groter dan 1 ha archeologisch onderzoek verplicht is
- middelhoge en hoge verwachting	In het buitengebied geldt dat voor ingrepen groter dan 2500 m² archeologisch onderzoek verplicht is
- beekdalen	Het vrijstellingscriterium voor bodemingrepen en te bebouwen oppervlakten is 2500 m ² en 50 cm diepte. Bij ingrepen groter dan 2500 m² en dieper dan 50 cm is vooronderzoek verplicht.

Tabel 1. Verwachting en beleid gemeente Ommen

Gemeente Hardenberg		
Type	Soort terrein	Bijbehorend beleid
Rijksmonument	-	
waarde archeologie 1	AMK-terreinen van hoge en zeer hoge waarde	archeologisch onderzoek verplicht indien ingreep > 100 m² en dieper dan 40 cm
waarde archeologie 2	overige AMK-terreinen	archeologisch onderzoek verplicht indien ingreep > 250 m² en dieper dan 40 cm
waarde archeologie 3	ongekarteerde kernen	archeologisch onderzoek verplicht indien ingreep > 275 m² en dieper dan 40 cm
waarde archeologie 4	hoge archeologische verwachting	archeologisch onderzoek verplicht indien ingreep > 500 m² en dieper dan 50 cm
waarde archeologie 5	middelhoge archeologische verwachting	archeologisch onderzoek verplicht indien ingreep > 2500 m² en dieper dan 50 cm
-	lage archeologische verwachting	geen archeologisch onderzoek verplicht. Eventueel toelaten begeleiding

Tabel 2. Verwachting en beleid gemeente Hardenberg

Gebieden met een hoge en middelhoge verwachting zijn benoemd op basis van de geomorfologische kaart. Het idee daarachter – en door archeologisch onderzoek in het Vechtdal en elders aangetoond – is dat men zich vroeger bij voorkeur op de hogere delen in het rivierdal vestigde. De hoogste delen, dekzandruggen, oeverwallen en rivierduinen worden daarbij een hoge verwachting toegekend. De minder hoge – of minder geprononceerde – delen krijgen een middelhoge verwachting.

Op de advieskaart zijn de locaties van plaggendekken in het gebied aangegeven, zowel op basis van de bodemkaart als op basis van de cultuurhistorische waardenkaart. De oudste plaggendekken (enkeerdgronden) dateren mogelijk uit de vroege Middeleeuwen. De latere enken en kampen dateren uit de late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. De plaggendekken zijn vaak opgeworpen op de locaties die het meest geschikt waren voor akkerbouw. Die terreinen waren vaak al ver vóór de introductie van plaggenbemesting in gebruik als akkergrond. Het is dan ook eerder regel dan uitzondering dat onder plaggendekken bewoningsresten uit oudere perioden worden aangetroffen. Zeer recent is de vondst van het grootste tot nu toe bekende Trechterbekergrafveld van Nederland bij Dalfsen. Tot voor kort lag het grootste bekende Trechterbekergrafveld in Hardenberg. Her en der zijn langs de Vecht resten van de Trechterbekercultuur (ook bekend als de hunebedbouwers) aangetroffen. Vermoed wordt dat dit gebied in de prehistorie een van de meest dichtbevolkte gebieden van Nederland is geweest. Doordat deze resten later door plaggendekken zijn bedekt, verkeren ze vaak nog in relatief goede conditie (conserveringstoestand en archeologische context).

3 GEPLANDE INGREPEN EN BIJBEHORENDE ARCHEOLOGISCHE MAATREGELN

3.1 Ingrepen

Bij het opstellen van het PvA is er vanuit gegaan dat er alleen booronderzoek zal plaatsvinden in de gebieden waar bodemversturende werkzaamheden zullen plaatsvinden en waar bovendien volgens het gemeentelijke beleid booronderzoek dient te worden uitgevoerd.

Onder bodemversturende werkzaamheden vallen ingrepen in de bodem die dieper reiken dan 50 cm-mv. In dit hoofdstuk is weergegeven met welke legenda-eenheden we te maken hebben in het plangebied en welke soorten booronderzoek uitgevoerd zal worden. Meer concreet is ook aangegeven welke water- en natuurmaatregelen worden uitgevoerd en waar archeologische boringen gezet zullen worden.

3.2 Onderzoeksmethode

Verkennd booronderzoek

Een verkennend booronderzoek heeft tot doel de mate waarin het bodemprofiel intact is te toetsen. Tevens kan een verkennend booronderzoek vaststellen hoe dik het (resterende) plaggendek nog is en of er dekzandruggen of (grotere) dekzandkoppen onder het maaiveld aanwezig zijn.

Bij een verkennend booronderzoek worden minimaal 6 boringen per ha gezet. Het gaat hier om oppervlaktes waarbij 6 boringen per hectare worden gezet en tracé / lijnelementen zal om de 40 meter een boring worden gezet tot een diepte van minimaal 30 cm in de onverstoorde C-horizont of tot 30 cm onder de einddiepte van de geplande ingreep. De boringen dienen te worden uitgevoerd met een gutsboor van 3 cm \varnothing of met een Edelmanboor van 6 of 7 cm \varnothing . Bij gebruik van een Edelmanboor dienen archeologisch relevante lagen op archeologische indicatoren te worden gezeefd op een zeef met een maaswijdte van maximaal 4 mm. Op locaties waar het bodemprofiel intact is, dient een karterend booronderzoek te volgen op het verkennend booronderzoek.

Karterend booronderzoek

Karterend booronderzoek heeft tot doel vindplaatsen op te sporen. Bij dit type onderzoek wordt gebruik gemaakt van een Edelmanboor met een boordiameter van 15 cm. De boordichtheid bedraagt minimaal 20 boringen/ha. Aangezien het hier om lijnelementen gaat voldoet een boorfrequentie van 1 boring per 25 meter. Relevante archeologische lagen dienen op archeologische indicatoren te worden gezeefd op een zeef met een maaswijdte van maximaal 4 mm.

3.3 Archeologisch onderzoek ingrepen

Het uit te voeren archeologisch onderzoek hangt af van de aard van de bodemversturende ingreep en de archeologische verwachting met hieraan gekoppeld gemeentelijk beleid. Hierbij dient te worden opgemerkt dat dit PvA betrekking heeft op boorwerkzaamheden. Zaken als archeologische veldinspectie en begeleiding vallen buiten dit PvA. De geplande ingrepen lenen zich in eerste instantie goed om te onderzoeken middels booronderzoek. Mogelijk dient er op basis van het uit te voeren booronderzoek vervolgonderzoek in de vorm van een archeologische begeleiding tijdens de werkzaamheden of veldinspectie achteraf te worden uitgevoerd. Dit is echter in dit stadium nog niet te zeggen.

Alle geplande ingrepen zijn gelegen in onderzoeksplichtige zones volgens de beleidsadvieskaarten van de gemeenten Ommen en Hardenberg (zie kaarten in bijlage 1 en hoofdstuk 2).

Om aan te geven met welke onderzoeksinspanningen voor wat betreft archeologie rekening gehouden dient te worden, zijn ingrepen hieronder kort weergegeven. Aangezien een deel van de ingrepen niet of nauwelijks bodemversturend zijn, wordt hier geen vervolgonderzoek geadviseerd.

Aanbrengen beplanting (max 50 cm -mv.)	Wanneer niet dieper dan 50 cm -mv. wordt gegraven is geen onderzoek nodig.
Uitzichtpunt (wordt geplaatst op nieuw op te werpen heuvel)	Geen vervolgonderzoek.
Aanbrengen fietspad asfalt (max 50 cm -mv.)	Wanneer niet dieper dan 50 cm -mv. wordt gegraven is geen onderzoek nodig. Indien de verstoring wel dieper reikt, wordt geadviseerd hier verkennend booronderzoek (1boring/40m) uit te voeren.
Aanbrengen poelen/laagte (max 50 cm -mv.)	Wanneer niet dieper dan 50 cm -mv. wordt gegraven is geen onderzoek nodig. Indien de verstoring wel dieper reikt, wordt geadviseerd hier verkennend booronderzoek (1boring/40m) uit te voeren.
Beplanting verwijderen (uitgaande van circa 1 m -mv. in zeer moerassige omgeving)	Lage verwachting, geen vervolgonderzoek.
Ontwerp en waterspiegel nieuwe Vecht (3 m -mv.)	Verkennend booronderzoek in tracé onderlinge afstand boringen 40 meter. Indien hiertoe aanleiding is, kan het nodig zijn een karterend booronderzoek te laten volgen.
Plas/draszone (max 40 cm -mv.)	Wanneer niet dieper dan 50 cm -mv. wordt gegraven is geen onderzoek nodig. Indien de verstoring wel dieper reikt, wordt geadviseerd hier verkennend booronderzoek (1boring/40m) uit te voeren.
Fosfaatonderzoek (betreft slechts het plaatsen van enkele boringen t.b.v. van fosfaatonderzoek)	Geen vervolgonderzoek

Tabel 3. Beschrijving geplande ingrepen en onderzoeksinspanning.

In bijlage 3 zijn de coördinaten van de te zetten boringen weergegeven.

Bovenstaande is slechts een advies, welke dient te worden voorgelegd en goedgekeurd aan het bevoegd gezag, Het Oversticht, mevrouw Marijke Nieuwenhuis.

BRONNEN

- Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.2, Centraal College van Deskundigen Archeologische Kwaliteit, 2010.
- Tol, A., J. Verhagen, A. Borsboom en M. Verbruggen, *Prospectief boren*, RAAP-rapport 1000, 2004.
- Veldhandleiding Archeologie, Archeologische leidraad 1, College voor de Archeologische Kwaliteit, Zoetermeer 2002.
- Verhoeven, T. Quicksan archeologie Hardenberg Junne. ARCADIS 2016
- Archeologisch Informatiesysteem Archis3; Rijksdienst voor het Culturele Erfgoed (RCE).
- Gemeentelijk archeologisch beleid gemeente Hardenberg.
- Gemeentelijk archeologisch beleid gemeente Ommen.

BIJLAGE 1 BOORKAART RHEEZERMATEN

BIJLAGE 2 BOORPUNTENKAART KARSHOEK / STEGEREN

BIJLAGE 3 OVERZICHT COÖRDINATEN BOORPUNTEN

Arcadis Nederland B.V.

Postbus 63

9400 AB Assen

Nederland

+31 (0)88 4261 261

www.arcadis.com

Projectnummer: C01021.201008

Onze referentie: